

DOI: 10.32626/2309-8074.2020-13.335-343

А. М. Трембіцький
(Хмельницький)**ІСТОРИК, ПЕДАГОГ, КРАЄЗНАВЕЦЬ, ПОДОЛЯНИН
БОНДАРЕНКО ГЕННАДІЙ ВАСИЛЬОВИЧ –
ВИЗНАЧНА ПОСТАТЬ ІСТОРИКО-РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
(ДО 75-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

У статті висвітлено життєпис та педагогічну, науково-дослідницьку і громадсько-просвітницьку діяльність професора, кандидата історичних наук, професора Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, директора Центру дослідів Волині, голови Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, заступника голови Геральдичної комісії Волинської облдержадміністрації, Почесного краєзнавця України, Почесного наукового співробітника Волинського краєзнавчого музею, автора майже півтисячі наукових праць, подільянина і волиняка Геннадія Васильовича Бондаренка.

Ключові слова: історик, краєзнавець, педагог, Геннадій Бондаренко, Поділля, Волинь.

«Людина в краєзнавстві є одночасно і творцем, і дослідником, і споживачем історії, охоронцем матеріальних і духовних цінностей краю», оскільки саме «краєзнавство завжди біля витоків відродження» – стверджує відомий історик і краєзнавець Волинського краю, кандидат історичних наук, професор Геннадій Васильович Бондаренко. Саме це розкриває і «його особисту життєву позицію, і напрями діяльності вченого і педагога» [10, с.124].

В українській історіографії останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. інтерес до життя, науково-дослідницької, педагогічної, громадсько-просвітницької діяльності Геннадія Бондаренка, проявився оприлюдненням нечисленних переважно стислих біографічних розвідок істориками та краєзнавцями Волині та Поділля. Так, певний внесок у висвітлення його життєвих шляхів, наукової, педагогічної та суспільної діяльності, дослідження ним історії та культури Волині, зробили такі знані сучасні українські дослідники, як-от: Л. Баженов (*Кам'янець-Подільський*, 1993) [1], І. Рибак (*Кам'янець-Подільський*, 2003) [12], М. Костриця (*Житомир*, 2004) [9], А. Силук (*Луцьк*, 2006, 2015) [13; 14], Н. Кот і Г. Романчук (*Луцьк*, 2011) [10] та ін.

Короткі статті-гасла про нього подано в енциклопедично-довідкових виданнях, зокрема, у довіднику «Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю)» (Київ; Кам'янець-Подільський, 2003) [5], «Енциклопедії сучасної України» (Київ, 2004) [9], «Календарях знаменних і пам'ятних дат Волині» (Луцьк, 2006, 2015) [13; 14], у «Вікіпедії» [2] та Інтернет-сайтах [3].

Крім того, волинські дослідники А. Силук і С. Яцечко підготували та видали біобібліографічний покажчик «Бондаренко Геннадій Васильович: сторінки життя і діяльності» (Луцьк, 2011) [4], а найближчим часом з нагоди відзначення 75-річчя з дня народження вийде 2-е видання покажчика.

Український історик, краєзнавець, педагог і визначний організатор історико-регіональних досліджень Волинського краю Геннадій Васильович Бондаренко народився 19 січня 1946 р. у стародавньому подільському містечку Сатанів (нині – *Городоцького району Хмельницької області*) у родині військовослужбовця. Невдовзі батька перевели у м. Ізяслав Хмельницької області, куди й переїхала вся родина. Тут Геннадій навчався у середній школі № 2, а після її закінчення у 1964–1968 рр. працював у районній бібліотеці для дітей та юнацтва. У 1968 р. без відриву від виробництва закінчив Кам'янець-Подільське культурно-освітнє училище і одержав фах бібліотекаря і маючи потяг до навчання, вступив на історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (нині – *Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*). Після завершення навчання у 1972–1974 рр. працював вчителем історії та суспільствознавства середньої школи № 3 м. Полонне Хмельницької обл. [2; 3; 9; 14, с.30].

У 1974–1977 рр. Геннадій Васильович навчався в аспірантурі при Київському державному педінституті імені О.М. Горького по спеціальності «історія СРСР». Після її закінчення у 1977 р. був направлений у Луцький педінститут (з 1993 р. – *Волинський державний університет імені Лесі Українки*, з 2007 – *Волинський національний університет імені Лесі Українки*, а з 2012 – *Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*), де і до нині працює на різних посадах на історичному факультеті [2; 3; 10, с.124; 14, с.30].

У 1981 р. науковець захистив дисертацію на тему «Комітети бідноти 1918–1920 рр. на Україні» та отримав диплом кандидата історичних наук по спеціальності – 07.00.01 «історія України», у 1984 р. – атестат доцента кафедри історії СРСР та УРСР. Від 1981 р. Геннадій Бондаренко старший викладач, доцент, а з 2006 р. – професор кафедри археології та спеціальних історичних дисциплін, у 2015–2020 рр. – завідувач кафедри документознавства і музейної справи, упродовж 1987–1993 рр. – проректор із заочного навчання [2; 3; 9; 11; 14, с.30]. Із 2008 р. – член спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій з істо-

рії України у національному університеті імені Лесі Українки [14, с.31]. Вчений постійно керує написанням дипломних і магістерських робіт, науковою роботою з історії Волині аспірантів та пошукувачів, троє з яких під його керівництвом стали кандидатами історичних наук [3; 10, с.126]. Зокрема, Валентина Кихтюк захистила дисертацію на тему «Історична топоніміка Волині: формування, джерела, зв'язок із розвитком суспільства» (2010).

Більше як 40 років Геннадій Васильович на педагогічній та викладацькій роботі, і за цей час читав курси «Історична географія», «Історія України», «Спеціальні історичні дисципліни», «Теорія та методологія історії» та інші спецкурси і спецсемінари. На запрошення Міністерства освіти брав участь у підготовці навчальних програм із курсів «Спеціальні історичні дисципліни» та «Історична географія», залучався Національною спілкою краєзнавців України до написання підручника «Основи краєзнавства» [2; 14, с.30].

Для шкільного курсу історії з тематики «Наш край» підготував ґрунтовну програму «Історія Волині з найдавніших часів», розраховану на студентів історичних факультетів і слухачів системи підвищення кваліфікації. Значним здобутком у розвитку краєзнавства в області стало запровадження з ініціативи Геннадія Васильовича викладання у школах Волинської області з 1 вересня 2005 р. факультативного курсу «Волинезнавство». Історик і педагог є автором-упорядником програми, де запропоновано факультативи для учнів усіх класів загальноосвітніх шкіл: «Моя Волинь» (1–4 класи), «Пам'ятні місця і пам'ятки історії, культури та природи краю» (5–6 класи), «Волинь і козацтво» (7–9 класи), «Історичні постаті краю» (10–11 класи). У 2009 р. педагоги Волині отримали підготовлену авторським колективом на чолі з вченим електронну версію посібника «Волинезнавство», де зібрані матеріали за такими розділами: загальні відомості про Волинську область; сторінки історії краю; історичні постаті; з історії населених пунктів; пам'яткознавство і культура. Окрім цього, науковець розробив програми факультативних курсів «Наш край в роки Другої світової війни», «Історія України і Волині в нумізматиці, боністиці, геральдиці, генеалогії, фалеристиці та вексилії» [2; 3; 10, с.125; 14, с.31].

У колі наукових інтересів Геннадія Бондаренка історія України і Волині, історіографія, історіософія, спеціальні історичні дисципліни, історико-краєзнавчі дослідження Волинського краю, методологічні та методичні проблеми сучасного історичного краєзнавства, підготовка молодих науковців і майбутніх педагогів до вивчення й наукового осмислення історії та культури рідного краю. Вчений є автором майже півтисячі публікацій, у т.ч. монографій: («Пролетарская опора в деревне. К истории комитетов бедноты на Украине» (у співавторстві, *Kuiv*, 1986); «Історичне краєзнавство Волині» (у 2-х кн., *Луцьк*, 2003)), яка є вагомим підсумком краєзнавчого пошуку вченого, де він розкрив основні напрями й тенденції розвитку краєзнавчого руху та історичних досліджень у

Волинській області від 40-х років XX ст. і до початку XXI ст.; книг («Луцьк у пам'ятниках і пам'ятних знаках. Історичні події та поста-ті» (Луцьк, 2013)); підручників і посібників («Спеціальні історичні дисципліни» (Луцьк, 1997, 2015), «Історичне пізнання: питання теорії і практики» (Луцьк, 1998), «Теорія та методологія історії: програма й тестові завдання, основи курсу, словник понять і категорій» (Луцьк, 2011), «Історична топоніміка» (у співавторстві, Луцьк, 2012), «Теорія і методологія історії: поняття і категорії історичного пізнання» (Луцьк, 2015)); наукових статей з історії України та Волині, спеціальних історичних дисциплін (геральдики, нумізматики), історичного краєзнавства, теорії та практики історичного пізнання тощо [3; 9; 10, с.124; 14, с.31-32].

Серед важливих напрямів діяльності вченого і педагога – активна участь у багатьох авторських колективах і редколегіях із підготовки краєзнавчих видань: «Волинської універсальної енциклопедії», тому «Звід пам'яток історії та культури. Волинська область», серії видань «Реабілітовані історією». Він також був членом авторського колективу «Історія Волині: з найдавніших часів до наших днів» (Львів, 1988), яка охоплювала політичну, соціально-економічну історію та історію культури краю. До співпраці він активно залучає відомих дослідників Волино-Поліського краю. Дослідник є автором проекту і упорядником книги «Інтелектуальна еліта Волині» (Луцьк, 2012), своєрідної хрестоматії, присвяченої представникам волинської еліти, політикам, полководцям, знатним родинам, відомих людям Волинського краю різних часів. У розділі першому «Еліта на різних етапах історії» вміщено публікації про князів Острозьких, родину Левчанівських, Ігоря Стравінського, Миколу Лоського. У другому – «Еліта княжої доби» розповідається про Данила Галицького, Володимира Васильковича, князів Сангушко і Святополк-Четвертинських. У третьому – «Церковна еліта в історії краю» вміщено статті про Адама Киселя, Миколу Теодоровича, Полієкта Гапановича, Арсена Річинського. Четвертий – присвячено генеалогії окремих родів волинської аристократії: Гулевичів, Заславських, Острозьких, Сангушків, Радзивілів тощо. У п'ятому – «Історичні постаті краю XIX – до середини XX ст.» представлені біографічні нариси про Юзефа Ігнація Крашевського, родину Олізарів, Лесю Українку та родину Косачів, Володимира Караваєва, Антонія Мошинського, Андроника Лазарчука, Леоніда Маслова, родину Перетятковичів». А у співавторстві з А. Силуком наукового збірника «Некрополі Волині» (Луцьк, 2015), присвяченого історії та сучасному стану некрополів краю.

У 2003–2012 рр. історик, як член авторського колективу, залучався до виконання таких держбюджетних та госпрозрахункових, як-от: «Волинь в долях видатних діячів культури краю», «Західне Полісся: історія та культура» (Луцьк, 2012). Брав участь у наукових проектах за програмами ЄС українсько-польського співробітництва «Євро регіону Буг», тощо [3].

У 1997–2007 рр. вчений, не полишаючи праці в університеті, завідував кафедрою теорії і методик викладання Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (ВІППО), де у 1998 р. було зорганізовано видання навчально-методичного вісника «Педагогічний пошук». З ініціативи члена редакційної колегії Геннадія Васильовича у віснику започатковано рубрику «Краєзнавство», в якій він представив майже три десятки власних матеріалів. Велику увагу педагог надавав підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів, проблемі формування історичного мислення та громадянського виховання школярів, залученню до науково-краєзнавчого пошуку науковців і педагогів різних фахів [2; 3; 9; 10, с.124-125; 11; 14, с.30-31]. Домагаючись тематичного розмаїття друкованих у рубриці «Краєзнавство» наукових статей і повідомлень, акцентував увагу на нових підходах до географічного, історичного, літературного та мистецького краєзнавства. Під його постійною увагою перебували теми: історичні постаті краю, історія населених пунктів, воєн і революцій, історія розвитку культури і мистецтва, лесезнавство, традиційно-побутова культура краю, тощо. Матеріали рубрики забезпечували науково-інформаційний і науково-методичний розвиток краєзнавства на Волині. Рубрика стала важливою ланкою здійснення краєзнавчої освіти, оскільки постійно друкувала списки нової краєзнавчої літератури «На книжкову полицю краєзнавця», рецензії на праці волинських дослідників, висвітлювала основні події краєзнавчого життя краю, подавала матеріали для занять і заходів із волинезнавства, уроків з історії та культури краю, проведення гурткової та позакласної краєзнавчої роботи [10, с.125].

Активна організаторська діяльність Геннадія Бондаренка у сфері історико-регіональних досліджень сприяла об'єднанню навколо нього під гаслом «у краєзнавчій освіті найважливішим кроком є той, що веде до пізнання самих себе і духовного збагачення» групи ентузіастів, працівників ВІППО і педагогів щодо відкриття при ВІППО у День працівників освіти (2003) музею «Історії освіти Волині», який й досі виконує такі важливі завдання: представлення розвитку освіти і педагогічної думки на теренах краю з найдавніших часів; ознайомлення з сучасними досягненнями навчальних і позашкільних закладів з метою навчання та запозичення досвіду роботи, зібраного за багато років з усіх куточків краю. У травні 2011 р. у ВІППО Камінь-Каширський відділ освіти та районний методичний кабінет провели конкурс-виставку «Творчі сходинки педагогів Волині», на якій були представлені кращі матеріали пошуково-дослідницьких робіт за 2010–2011 навчальний рік «Моя рідна школа: минуле й сьогодення», які дали змогу відслідковувати розвиток краєзнавчо-пошукової роботи у школах Волинського краю. Геннадій Васильович в огляді виставки наголошував, що «виховна робота, історія, географія, українська мова і література, хімія і математика, інші предмети по-

казують, що освітяни області намагаються якнайширше залучати місцевий матеріал», а краєзнавчі матеріали, що презентують усі напрями навчання і виховання, «показують якісно нову сходинку розвитку краєзнавчої освіти, яка визначає важливі напрями у вихованні патріота і громадянина. Більшість матеріалів сприятимуть поширенню знань про рідну землю – Волинь і Полісся, людей та їхнє життя» [10, с.125].

Упродовж багатьох років історик і педагог – член Волинського відділення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Комітету з присудження обласних літературно-мистецьких премій, ініціатор впровадження у 2008 р. обласної премії в галузі історичних досліджень та краєзнавства імені Олександра Цинкаловського, з 2008 р. член Комітету з присудження премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України [10, с.126; 14, с.32].

Крім того, з 2006 р. Геннадій Бондаренко виконавчий директор Відділення інституту дослідів Волині у Вінніпезі при Волинському державному університеті імені Лесі Українки, а з 2007 р. – директор Відділення, нині – Центру дослідів Волині при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Основними напрямками діяльності Відділення-Центру є координація досліджень з історії, культури та природи Волинського краю, організація пошукової і краєзнавчої роботи, проведення історико-краєзнавчих конференцій, видання наукового часопису «Літопис Волині» (*історик є членом редколегії часопису*), поширення краєзнавчої освіти та волинезнавства. До співпраці вчений активно залучає істориків і краєзнавців Волині та Поділля, викладачів вищих навчальних закладів, вчителів, студентів та учнів [3; 10, с.126; 14, с.31].

Від 1997 р. Геннадій Васильович член Громадської ради і заступник голови геральдичної комісії Волинської обласдержадміністрації. Він брав безпосередню участь у творенні нової волинської символіки, адже переконаний, що вона має важливий виховний потенціал для формування самосвідомості та самоідентифікації громадян, оскільки у «символах закладено важливі алгоритми з місцевої історії, філософії, світогляду, які визначають поняття ментальності, – духовно-генетичної основи поведінки людей». Ці постулати дослідник різними засобами пропагує серед педагогічної громадськості з метою забезпечення використання символіки краю у виховній роботі. З його ініціативи на основі історичних традицій краю розроблено та затверджено герб і прапор Волинської області, створено проекти місцевої геральдики, зокрема, гербів сільських громад Ковельського, Старовижівського і Шацького районів [2; 3; 10, с.126; 14, с.31].

З приїздом у 1977 р. на роботу на Волинь Геннадій Бондаренко активно включився в краєзнавчий рух: стає активним членом клубу «Краєзнавець» при обласній бібліотеці; бере участь у розроб-

ці краєзнавчої тематики регіону; залучає студентів-істориків до цієї роботи; стає організатором науково-краєзнавчих заходів. Із 1989 р. він незмінний голова Волинського обласного товариства краєзнавців, а з 2009 р. – голова Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, з 1996 р. член правління Спілки. Обирався делегатом I, II, III з'їздів Всеукраїнської спілки краєзнавців (1990, 1996, 2000) та IV і V з'їздів Національної спілки краєзнавців України (2008, 2012); член-кореспондент Української Академії історичних наук (з 1999 р.) [2; 3; 9; 10, с.124; 14, с.30-31].

За понад двадцять років існування краєзнавчого товариства, він став організатором і активним учасником понад 150 міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових історико-краєзнавчих заходів різних за формою (конференцій, семінарів, симпозіумів, пам'ятних академій, круглих столів, читань, виставок, презентацій краєзнавчих видань, відкриття пам'ятних дошок, вшанування відомих краєзнавців області, тощо) та змістовною насиченістю, які відбуваються у Волинській області і в межах Великої Волині, зокрема, майже шести десятків наукових історико-краєзнавчих конференцій «Минуле і сучасне Волині та Полісся» [3; 9; 10, с.125; 14, с.31], з виданням наукових збірників тез (1–7-ий вип.) і матеріалів (з 8-го вип.) як загального, так і тематичного характеру. Важливо зауважити, що проведення Волинських конференцій у Луцьку, містах та районних центрах, історичних населених пунктах краю, значно активізувало вивчення краєзнавчої проблематики у змістовому спрямуванні досліджень. До них долучилася значна когорта вчителів, для яких це стало справою життя [10, с.124]. Учасники наукових заходів, як правило, відвідують цікаві для краєзнавців куточки Волинського краю: Державний історико-культурний заповідник «Старий Луцьк» і музейні заклади на його території («Музей книги», «Музей дзвонів», «Музей-аптека», «Лесина вітальня», художній музей); музеї міста Луцька; музей Ігоря Стравінського в Устилузі; музей-садибу Лесі Українки в Колодяжному; Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви»; стародавній Володимир-Волинський з його пам'ятками; Шацькі озера та ін.

За подвижництва Геннадія Васильовича у Волинській області з 2002 р. відбувається конкурс «Пам'яті зниклих населених пунктів Волині» на кращу учнівську, студентську наукову роботу чи історичний нарис про села, хутори, колонії, які зникали за різних обставин з карти України (виселення, військових акцій, внаслідок урбанізації, колективізації, переселення, тощо), але які ще є у пам'яті людей і у документах про їх місце народження. Вся підготовка та організаційна робота, розробка положення про конкурс, організація діяльності журі, відзначення переможців, презентації матеріалів конкурсу у засобах масової інформації, залучення вчителів та учнів до краєзнавчого пошуку, виконується безпосе-

редньо ученим, або за його керівництва. Також за його участі з 2004 р. проводяться краєзнавчі літературно-педагогічні читання «Освіта і виховання в родині Косачів», присвячені дням народження Олени Пчілки і річницям Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки. Участь у цих читаннях беруть науковці, краєзнавці, вчителі, працівники освіти та культури з Волині та інших регіонів України [10, с.126].

Копітка самовіддана праця Геннадія Васильовича Бондаренка на науково-освітній та краєзнавчій ниві гідно відзначена. За значний особистий внесок у розвиток краєзнавчого руху на Волині та збереження національної історико-культурної спадщини він отримав почесні звання, премії та нагороди: «Відмінник освіти України» (1988); «Заслужений працівник народної освіти України» (15 липня 1993 р.); лауреат премії імені Дмитра Яворницького Всеукраїнської спілки краєзнавців (1993); лауреат обласної премії Волинського фонду культури імені Галшки Гулевичівни (1996); лауреат премії імені Героя України Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України (2015) [2; 3; 9; 11; 14, с.29–30]; нагороджений Почесними грамотами Волинської обласної ради (2006) та Волинської обласної державної адміністрації (2008), Грамотою Верховної Ради України (2008), а за вагомий внесок у розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти та з нагоди 20-річчя НСКУ – срібним нагрудним знаком Волинського національного університету імені Лесі Українки (2009) [3; 10, с.126; 14, с.32]. У 2014 р. отримав дипломи «Почесний краєзнавець України» та «Почесний науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею» [2; 11; 14, с.30]. У грудні 2019 р. Президент України призначив видатному історику державну стипендію [11]. Крім того, рішенням Великої козацької Ради (Ради Отаманів) йому надано козацький чин генерал-осавул (реєстраційний № 1301) [3].

Вчений і сьогодні, не зважаючи на свій вік, невтомно трудиться, постійно у пошуку, у вирі життя, продовжує втілювати нові плани і задуми щодо Бондаренко розвитку історичного краєзнавства Волинського краю.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бондаренко Геннадій Васильович. *Баженов А.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. Історіографія. Бібліографія. Матеріали*. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 132–133.
2. Бондаренко Геннадій Васильович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бондаренко_Геннадій_Васильович (дата звернення: 20.10.2020). Назва з екрану.
3. Бондаренко Геннадій Васильович. Професор, кандидат історичних наук. URL: <https://eenu.edu.ua/uk/structure/bondarenko-gennadiy-vasilovich> (дата звернення: 20.10.2020). Назва з екрану.
4. Бондаренко Геннадій Васильович: сторінки життя і діяльності: біобібліографічний покажчик / упоряд. та авт. тексту: А.М. Силук, С.В. Яценко; ред. А.П. Бондар]. Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 152 с.

5. Вернидубов О. Бондаренко Геннадій Васильович // *Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю): довідник*. Київ; Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 1. С. 24-25.
6. Західне Полісся: історія та культура: монографія / [авт. кол.: Г.В. Бондаренко, О.Н. Гаврилюк, А.А. Дмитренко, О.М. Карліна та ін.; наук. ред. В.К. Баран]. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. 784 с.
7. Інтелектуальна еліта Волині / [авт. проекту і упоряд. Г.В. Бондаренко]. Луцьк: Волинські старожитності, 2012. 276 с.
8. Історія Волині: з найдавніших часів до наших днів / [авт. кол.: Г.В. Бондаренко, О.Г. Михайлюк, І.В. Кичій, М.Д. Півницький та ін.]. Львів: Вища шк., 1988. 238 с.
9. Костриця М.Ю. Бондаренко Геннадій Васильович // *Енциклопедія сучасної України: у 30 т* / [ред. кол. І.М. Дзюба та ін.]. Київ, 2004. Т. 3: Біо-Бя. С. 260. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=36909 (дата звернення: 22.10.2020). Назва з екрану.
10. Кот Н., Романчук Г. Краєзнавець, вчений, педагог (Геннадій Васильович Бондаренко) // *Краєзнавство* (Київ). 2011. № 3. С. 124-128. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/32628> (дата звернення: 27.10.2020). Назва з екрану.
11. Президент призначив стипендію волинському історику. URL: <http://www.volynpost.com/news/155030-prezydent-pryznachyv-stypendiyu-volynskomu-istoryku> (дата звернення: 27.10.2020). Назва з екрану.
12. Рибак І.В. Геннадій Васильович Бондаренко // *Кам'янець-Подільський державний університет в особах*. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2003. Т. 1. С. 706-713.
13. Силук Анатолій. 60 років від дня народження Г.В. Бондаренка (1946) – українського історика і педагога // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2006 р.* Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. С. 23-29.
14. Силук Анатолій. 19 січня 70 років від дня народження Г.В. Бондаренка (1946) – українського історика, педагога, краєзнавця // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2016 рік* / [ред.-упоряд.: Є.І. Ковальчук, А.А. Понагайба]. Луцьк: Терези, 2015. С. 29-35.

A. Trembickiy

Historian, teacher, local scientist, podolyanyn Bondarenko Hennadiy Vasylovych – a significant figure of historical and regional research (until the 75th anniversary of the day)

The article covers the biography and research, pedagogical, public and educational activities of Professor, Candidate of Historical Sciences, Professor of Lesia Ukrainka East European National University, Director of the Volyn Research Centre, Chairman of the Volyn Regional Organization of the National Union of Local Historians of Ukraine, Deputy Chairman of the Heraldry Commission. author of almost half a thousand scientific works, Honorary Local Historian of Ukraine, Honorary Researcher of the Volyn Museum of Local Lore, Podolia resident and Volyn resident Hennadiy Vasyliovych Bondarenko.

Key words: *historian, local historian, teacher, Gennady Bondarenko, Podillya, Volyn.*

Отримано: 16.11.2020